

TA'LIM JARAYONINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

*Yuldasheva Yulduz Muhammedovna,
Qo'qon universiteti Ta'lim muassasalarining boshqaruvi yo'nalishi magistranti*

*Qo'chqarova Feruza Maxammadqosimovna,
p.f.b.f.d. (PhD), Andijon davlat universiteti pedagogika kafedrasi professori*

Annotatsiya. Ushbu maqolada metod, yoshga mos o'qitish metodikasi, ta'lim boshqaruvining samaradorligini oshirish, sifatni baholash va monitoring, professional rivojlanish, hamkorlik va jamoat aloqalari, ta'lim jarayonini boshqarishni takomillashtirish metodikasi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: metod, ta'lim jarayonini boshqarishni takomillashtirish metodikasi, tahlil va rejalashtirish, innovatsion yondashuvlar, yoshga mos o'qitish metodikasi.

METHODOLOGY FOR IMPROVING THE MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS

*Yuldasheva Yulduz Muhammedovna,
Master's student, Direction of Management of educational institutions, Kokand
University*

*Kuchkarova Feruza Makhammadkosimovna,
Doctor of Philosophy (PhD), Professor of the Department of Pedagogy, Andijan
State University*

Abstract. This article describes the method, age-appropriate teaching methodology, improving the effectiveness of educational management, quality assessment and monitoring, professional development, cooperation and public relations, and the methodology of improving the management of the educational process.

Keywords: method, methodology for improving the management of the educational process, analysis and planning, innovative approaches, age-appropriate teaching methodology.

МЕТОДОЛОГИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОЦЕССОМ

*Юлдашева Юлдуз Мухаммедовна,
Магистрант направления «Менеджмент образовательных учреждений»
Кокандского Университета*

*Кучкарова Феруза Махаммадкосимовна,
д.ф.п.н. (PhD), профессор кафедры педагогики Андигжанского
государственного университета*

Аннотация. В данной статье описаны метод, соответствующая возрасту методика обучения, повышения эффективности управления образованием, оценки и контроля качества, профессионального развития, сотрудничества и связей с общественностью, а также методика совершенствования управления образовательным процессом.

Ключевые слова: метод, методика совершенствования управления

образовательным процессом, анализ и планирование, инновационные подходы, возрастная методика обучения.

O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, huquqiy madaniy-ma'rifiy sohalarda katta ahamiyatga ega bo'lgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Barpo etilayotgan yangi bozor munosabatlariga asoslangan demokratik, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati insonlarning jamiyat hayotiga, mehnatga bo'lgan munosabatlarini tubdan o'zgartirishini talab etadi. Endilikda har bir kishi o'zgalarga emas, balki shaxsan o'zining imkoniyatlariga, qobiliyati va iste'dodiga tayanishi, shulardan kelib chiqib yashashi kerak. Bugungi kunda ta'lim sohasini tubdan takomillashtirish davr talabiga aylangan. Ushbu talabdan kelib chiqqan holda, ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qonunlar qabul qilinmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni 2020 yil 23 sentabr kuni qabul qilingan bo'lib, uning maqsadi ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat[1].

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish va Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlari natijadorligini oshirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risi"dagi 08.10.2019 yil PF-5847-sonli farmonida keltirilib o'tilgan[2].

Ta'lim jarayonini boshqarishni takomillashtirish metodikasini bo'yicha olimlar tomonidan bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, Michael Fullan ta'lim jarayonida o'zgarishlarni boshqarish va yetakchilik qilish bo'yicha metodik yondashuvlarni ko'rsatadi. John Hattie o'qitish va o'rganish samaradorligini oshirish bo'yicha tadqiqotlar va baholash metodikalarini taqdim etadi. Chris Brow ta'lim boshqaruvi va tashkilot nazariyasi bo'yicha metodik ko'rsatmalar beradi. Philippe Perrenoud kompetensiyalarni rivojlantirish va ta'lim jarayonini boshqarish bo'yicha metodik yondashuvlarni o'rganib chiqishgan. Robert Marzano ta'lim samaradorligini oshirish uchun ilmiy tadqiqotlarga asoslangan o'qitish strategiyalarini, Hargreaves, A., & Fullan, M. o'qituvchilarning professional rivojlanishi va ta'lim boshqaruvi takomillashtirish bo'yicha metodik yondashuvlarni o'rganib chiqishgan[3].

Hayotimiz davomida juda ham ko'p atamalarga duch kelamiz. Ba'zan ularning aynan nima anglatishini bilmay turib ham qo'llab ketaveramiz. Bugun ham o'zim kuzatgan ikki atama haqida aytib bermoqchiman. Metod va metodologiya atamalarini ko'pchilik to'liq farqlamasligini, ikkisini asl ma'nosida qo'llamasligining guvohi bo'ldim, ana shuning uchun ham bu ikki atamaning o'zim bilgan anglamlari haqda yozishga qaror qildim. Bu maqolada metod hamda metodologiya atamalariga izoh beramiz, ularning asosiy farqlarini ko'rsatamiz. Ushbu izohlarni turli lug'atlarda qanday qo'llangani bilan tanishtiramiz.

Metod nima?

Metod — (yunoncha *metodos* — bilish yoki tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot) ta'lim jarayonida taqdim etilgan amaliy va nazariy bilimlarni egallash, o'zlashtirish, o'rgatish, o'rganish, bilish uchun xizmat qiladigan yo'l, yo'riqlar, usullar majmui[4].

Maqsadga yetishishda ma'lum to'siqni yengib o'tish uchun qo'llaniladigan tadbir-choralar majmui usul (metod) deyiladi. Maqsadga yetishishda kishi bir necha, goho o'nlab, yuzlab to'siqlarni yengib o'tishiga to'g'ri keladi. Bu to'siqlarni yengish uchun

tegishli usullarni ma'lum bir tartibda qo'llaydi. Maqsadga yetishishdagi qo'llaniladigan usullar tizimi uslub yoki yo'l (metodika) deyiladi[5].

Metod yunoncha "methodos — tadqiqot yoki bilish yo'li, nazariya, ta'limot" so'zidan kelib chiqqan bo'lib:

- 1) tabiiy va ijtimoiy hayot hodisalarini tadqiq qilish, bilish yo'li;
- 2) haqiqatga intilish, bilish, harakat qilish yo'llari;
- 3) kutilayotgan natijaga erishish usullari;
- 4) voqelikni amaliy yoki nazariy o'zlashtirish usullari[6].

Yuqoridagilardan xulosa qilib aytish mumkinki metod tushunchasi umumiy ma'noda usul ma'nosini anglatadi. Ya'ni biror maqsadga erishish yo'lida siz qo'llaydigan usul. Aytaylik, daraxtga chiqish uchun qo'llaydigan harakatlaringiz daraxtga chiqish metodi hisoblanadi. O'qitishda ham xuddi shunday, sizning oldingizda muammo bor — o'quvchilarga A harfini yozishni o'rgatish. Ana shu muammoni yechish uchun qo'llaydigan har qanday usullaringiz metod hisoblanaveradi.

Ilmiy ishdagi metod ta'lim jarayonidagi metoddan biroz farq qiladi. Ilmiy ishdagi metod bu biror nimani aniqlash uchun siz qo'llaydigan vositalar. Ya'ni ma'lumotlarni (ilmiy ishingizdagi savolga javob berishga xizmat qiladigan) qanday yig'ishingiz. Masalan, intervyu, so'rovnoma, kuzatish va h.k.

Ya'ni ta'lim jarayonidagi metod bu usul bo'lsa ilmiy ish yozishdagi metod bu vosita.

Bu tadqiqotlardan kelib chiqqan holda, ta'lim jarayonini boshqarishni takomillashtirish metodikasi quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Tahlil va rejalashtirish

- Ta'lim ehtiyojlarini tahlil qilish: O'quvchilarning, o'qituvchilarning va ta'lim muassasalarining ehtiyojlarini aniqlash.

- Ma'lumotlarni yig'ish: Ta'lim jarayonini boshqarishdagi mavjud muammolar va samaradorlikni baholash uchun ma'lumotlar to'plash.

- Strategik rejalashtirish: Aniq maqsadlar va rejalarni ishlab chiqish, ular yordamida ta'lim jarayonini qanday yaxshilash mumkinligini belgilash.

2. Innovatsion yondashuvlar

- Pedagogik innovatsiyalar: O'qitish va o'rganish jarayonlarini yaxshilash uchun yangi metodikalar va texnologiyalarni joriy qilish.

- Texnologik vositalar: Ta'lim jarayonini boshqarish uchun IT vositalarini va onlayn platformalarni qo'llash, masofaviy ta'lim va interaktiv metodlarni rivojlantirish.

3. Yoshga mos o'qitish metodikasi

- Differensial yondashuv: O'quvchilarning individual xususiyatlariga mos keladigan o'qitish uslublarini qo'llash.

- Konstruktsion pedagogika: O'quvchilarning o'z bilimlarini qurish va amaliy tajriba orqali o'rganishiga yordam beradigan metodikalar.

4. Ta'lim boshqaruvining samaradorligini oshirish

- Maktab menejmenti: Maktab yoki ta'lim muassasasining boshqaruv strukturasi va jarayonlarini takomillashtirish.

- Liderlik va jamoa ishlari: O'qituvchilar va boshqaruvchilar o'rtasida samarali aloqa va hamkorlikni rivojlantirish.

5. Sifatni baholash va monitoring

- Sifatni baholash: Ta'lim sifatini baholash uchun standartlar va mezonlarni belgilash.

- Monitoring va qayta baholash: Ta'lim jarayonining samaradorligini doimiy ravishda kuzatish va zaruriy o'zgarishlarni amalga oshirish.

6. Professional rivojlanish

- O'qituvchilarning malakasini oshirish: O'qituvchilar uchun doimiy professional

rivojlanish va treninglar tashkil etish.

- Innovatsion amaliyotlar: Yangi pedagogik yondashuvlar va metodikalarni o'rganish va joriy qilish.

7. Hamkorlik va jamoat aloqalari

- Ota-onalar bilan ishlash: Ota-onalar va boshqa jamoat a'zolari bilan hamkorlikni rivojlantirish, ularni ta'lim jarayoniga jalb qilish.

- Hamkorlik va tarmoqlar: Boshqa ta'lim muassasalari va tashkilotlar bilan hamkorlik qilish.

Xulosa qilish mumkinki, bu metodikalar ta'lim jarayonini boshqarishning samaradorligini oshirish, ta'lim tizimining sifatini yaxshilash va o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini oshirishga yordam beradi. Ushbu metodlar ta'lim jarayonini boshqarishni takomillashtirish metodikasini o'rganishda va amaliyotda qo'llashda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son qonuni. – <https://lex.uz/docs/5013007>

Mirziyoev SH.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartibintizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" T.: "O'zbekiston"-2017. 20-bet
<https://www.csus.edu/indiv/j/jelinekd/edte%20227/fullanleadinginacultureofchange.pdf>

Pedagogik atamalar lug'ati, 2008. "Fan", Toshkent.

Ziyomhammadov Bo'ri, 2006. Pedagogika: oliy o'quv yurtlari uchun qo'llanma. "Turon-iqbol", Toshkent.

Tojiboyev A., Yo'ldoshev A., 2009. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi: darslik. "Aloqachi", Toshkent.